

'İşkuñda ciğer dâğına inanmaz olursañ
Yaram yüreğüm karşıña çün-yârem efendi

Şol la'l dudağın hevesinden niçe yohsa
Bağrum kanını göz yaşına karam efendi

Kul yazmağa İbrahim'i tapuña okursañ
Baş üzre kalem bigi gerek varam efendi (127b)

II

Zülfüñi sorsalar şehâ sünbül-i müşk-bû direm
Yüce boyunu göricek "celle celâlühü" direm

Kıble olalı kaşlaruñ tâkı basiret ehline
Cân u gönül yüzün urup şâm u seherde hû direm

İnce bilüñle ağzuñuñ her ki sorar dakâyıkın
Bir kılı iki yaruban şerhini mü-be-mü direm

Nicesi yüze yüz ola âyîne hüsnüñ ayına
Niçeme rüşen-ise ol sâfi-i saht-rû direm

Teşne kılalı leblerüñ 'aksi şikeste gönümi
Gözlerüme serâplar kanda görinse su direm

La'l-i lebüñ hayâline çünki kadeh sunar gözüm
Dir ki kadeh n'olur baña saña sebû sebû direm

Senden ırılsa bir nazar gözlerümün kefareti
İş bu-durur ki sen seni kanlu yaş-ıla yu direm

Hâtıruma hatâ direm fikrün-ile ger olmaya
Sevmeyicek gönül seni cân-ısa kim 'adû direm

İbrâhim ol kadar olımadı kim ola kuluñ
Kim ki kul olsa tapuña âh ne bahtlu direm (129a-b)

MUHAMMED A. R. WEBB'İN AMERİKA'DA İSLÂM PROPAGANDASI VE OSMANLI DEVLETİ'YLE İLİŞKİLERİ (1893-1896)

Cezmi ERASLAN*

XIX. yüzyıl sonlarında Amerika'nın çeşitli merkezlerinde İslâm dinine mensub insanların dinlerini yaymak için cemiyet kurma, kitap ve gazete yayınlama gibi faaliyetlerinin dikkat çekici bir hızla artması, bu coğrafyadaki sosyal ortamın müsaitliğini göstermektedir. Bu dönemde varlığını devam ettirmek için devletlerarası münasebetler arenasında çeşitli denge politikaları uygulamak zorunda kalarak, çok yönlü, çok hedefli olaylar ve politikalarla içiçe yaşayan Osmanlı Devleti'nin de yukarıda işaret edilen gelişmelere kayıtsız kalmadığını görüyoruz. Biz bu yazıda Amerika'daki İslâmî propaganda faaliyetleri çerçevesinde Muhammed Aleksander Russel Webb'in etkinliklerini ve onun Osmanlı hükümeti ile olan ilişkilerini değerlendireceğiz.

Amerika'daki İslâmî propaganda çalışmaları konusuna bir katkı çabası olan bu makalede Muhammed Webb'in kimliği, çıkardığı gazetelerdeki hedefleri ve bu çalışmalarda Osmanlı yetkili makamlarının rolünü belirlemeye çalışacağız. Bunun için de kaynak olarak bilhassa Washington Sefaretinden gelen raporlardan oluşan Osmanlı Arşiv belgelerini, gazete nüshalarını ve Webb'in New York'da yayınladığı İslâm'ın *America (Amerika'da İslâm)* adlı kitabını kullandık¹.

Osmanlı Yönetiminin İslâm Propagandasına İlgisi ve M. A. R. Webb:

Washington Sefareti, Osmanlı Hariciye Nezareti'ne gönderdiği 19 Ocak 1893 tarihli bir raporda, Muhammed Aleksander Russel Webb'in Bombay ve Haydarabad'da itikadî ve amelî olarak İslâm'ın Hristiyanlığa üstünlüğü hakkında verdiği konferansların Amerika'da da ilgi çektiğini ve *Sun* gazetesinde Webb'in Bombay'daki konuşmasının metninin yer aldığını bildirmekteydi.

* Doç. Dr., İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

1 Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde birinci sayılarını gördüğümüz ve Webb'in ifadelerinden 7 veya 8 sayı çıktığını anladığımız gazetelerin bu nüshalarını bulmak mümkün olmadı. New York ve Washington kütüphanelerinde bizim için bu hususta tarama yapan kıymetli araştırmacı dostum Dr. İbrahim Yüksel'e minnetlerimi ifade etmeliyim.

210412

WEBB, Muhammed Alexander Russell

-
- 1 CELAL EMANET, Amerikalı mühtedi: Muhammed Alexander Russell Webb (1846-1916), Marmara Üniversitesi, Doktora, 2011